

Research Article

Dor: 20.1001.1.25385968.1401.17.1.8.8

Analysis of Entrepreneurship in Rural Areas with Resistance Economics Approach with Emphasis on the Role of Constructive Mobilization in Guilan Central Area

Fahimeh Zahmatkesh¹, Teymor Amar^{2*}

1. Ph.D Candidate in Geography & Rural Planning, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

2. Associate Professor, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

* Corresponding author, Email: Amar@iaurasht.ac.ir

Receive Date: 28 April 2020

Accept Date: 14 December 2020

ABSTRACT

Introduction: Among the various dimensions and contexts of developments, rural development is a significant part of studies and development plans due to the main role of villages in the biological and demographic balance of communities and many researchers have demonstrated that rural areas are one of the best areas for effective use of communication technology.

Research aim: the present study aims to discover and study the effective indices of the national media in Rudsar villagers based on the residents' perspective in this area and to strengthen this relationship by providing appropriate solutions.

Methodology: Research method is descriptive analytical. After documentary studies, using the brainstorming technique and finally localization, 4 components were identified and a number of variables were considered for each of them. Then, required data were collected through using questionnaire and rural households (38 numbers) and the indexing process was completed. Considering the villagers' approach, it was found that the selected variables had a positive effect on the national media. After the personalization process and with the help of one sample t_test, the relationship between 27 indicators was found and the national media was measured and it was determined that there is a two-way relationship between the national media and the indices.

Studied Areas: The geographical territory of his current knowledge is the villages of the County.

Results: Considering the villagers' approach, it was found that the selected variables had a positive effect on the national media. After the personalization process and with the help of one sample t_test, the relationship between 27 indicators was found and the national media was measured and it was determined that there is a two-way relationship between the national media and the indices.

Conclusion: Finally, it can be claimed that respected managers can use the effective indices of the national media to immigrate the shortcomings of this media and increase its advantages.

KEYWORDS: Entrepreneurship, Village, Resistance Economy, Construction Mobilization, Central District of Guilan

فصلنامه علمی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
دوره ۱۷، شماره ۱ (پیاپی ۵۸)، بهار ۱۴۰۱
شاپای چاپی ۵۹۶۸-۲۵۳۵ شاپای الکترونیکی ۵۹۵۸-۲۵۳۸
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>
صص. ۲۸۹-۲۷۷

Dor: 20.1001.1.25385968.1401.17.1.8.8

مقاله پژوهشی

تحلیل کار آفرینی در مناطق روستایی با رویکرد اقتصاد مقاومتی با تاکید بر نقش بسیج سازندگی در ناحیه مرکزی گیلان

فهیمة زحمتکش^۱، تیمور آمار*

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

۲. دانشیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

* نویسنده مسئول: Email: Amar@iaurasht.ac.ir

تاریخ دریافت: ۰۹/ اردیبهشت ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش: ۲۴ آذر ۱۳۹۹

چکیده

مقدمه: از میان ابعاد و زمینه‌های متعدد توسعه، توسعه روستایی به دلیل نقش محوری روستاها در تعادل زیستی و جمعیتی جوامع بخش قابل‌توجهی از مطالعات و طرح‌های توسعه را به خود اختصاص داده و محققان بسیاری ثابت نموده‌اند نواحی روستایی یکی از بهترین عرصه‌ها برای استفاده مؤثر از فن‌آوری ارتباطات می‌باشد.

هدف: پژوهش حاضر بر آن است در روستاهای رودسر شاخص‌های مؤثر رسانه ملی را بر اساس دیدگاه ساکنان این محدوده کشف و بررسی نماید و با ارائه راهکارهای مناسب این ارتباط را تقویت نماید.

روش‌شناسی تحقیق: روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است. پس از مطالعات اسنادی، استفاده از تکنیک طوفان مغزی و در نهایت بومی‌سازی ۴ مؤلفه (میزان آگاهی، تغییرات سبک زندگی، علاقه به تحصیل و آموزش و کارآفرینی) شناسایی و برای هر کدام تعدادی متغیر در نظر گرفته شد. سپس اطلاعات موردنیاز به کمک ابزار پرسشنامه و خانوارهای روستایی (۳۸۲ نفر) جمع‌آوری و مراحل شاخص‌سازی طی شد. با در نظر گرفتن رویکرد روستاییان مشخص شد متغیرهای انتخابی تأثیر مثبتی بر رسانه ملی داشته‌اند. پس از طی مراحل شاخص‌سازی و به کمک آزمون t تک نمونه رابطه ۲۷ شاخص یافت شده و رسانه ملی سنجیده و مشخص شد یک ارتباط دوسویه بین رسانه ملی و شاخص‌ها وجود دارد.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: قلمرو جغرافیایی پژوهش حاضر روستاهای شهرستان رودسر می‌باشد.

یافته‌ها: با در نظر گرفتن رویکرد روستاییان مشخص شد متغیرهای انتخابی تأثیر مثبتی بر رسانه ملی داشته‌اند. پس از طی مراحل شاخص‌سازی و به کمک آزمون تی تک نمونه رابطه ۲۷ شاخص یافت شده و رسانه ملی سنجیده و مشخص شد یک ارتباط دو سویه بین رسانه ملی و شاخص‌ها وجود دارد.

نتایج: در نهایت می‌توان ادعا نمود مدیران محترم با استفاده از شاخص‌های اثرگذار رسانه ملی می‌توانند کاستی‌های موجود در این رسانه را کمرنگ و بر مزیت‌های آن بیفزایند.

کلیدواژه‌ها: کار آفرینی، روستا، اقتصاد مقاومتی، بسیج سازندگی، ناحیه مرکزی گیلان

مقدمه

از چند سده اخیر و با رشد پرشتاب صنعت و فناوری در جهان، عقب‌ماندگی مناطق روستایی بیشتر عیان گردیده است. از آن جایی که عموماً روستاییان نسبت به شهرنشینان دارای درآمد کمتری هستند و از خدمات اجتماعی ناچیزی برخوردار هستند، اقشار روستایی فقیرتر و آسیب پذیرتر محسوب می‌شوند که بعضاً منجر به مهاجرت آنان به سمت شهرها نیز می‌شود. علت این امر نیز پراکندگی جغرافیایی روستاها، نبود صرفه اقتصادی برای ارائه خدمات اجتماعی، حرفه‌ای و تخصصی نبودن کار کشاورزی (کم‌بودن بهره‌وری)، محدودیت منابع ارضی (در مقابل رشد جمعیت)، و عدم مدیریت صحیح مسؤولان بوده است. به همین جهت، برای رفع فقر شدید مناطق روستایی، ارتقای سطح و کیفیت زندگی روستاییان، ایجاد اشتغال و افزایش بهره‌وری آنان، تمهید "توسعه روستایی" متولد گردید. و سیاست‌ها و استراتژی‌های گوناگونی برای توسعه روستاها پیشنهاد و اجرا گردید در این بین کارآفرینی نیز به عنوان یک راهکار جهت توسعه روستایی در بسیاری از کشورها از جمله ایران به اجرا درآمد. موقعیت، منابع طبیعی و مناظر، سرمایه اجتماعی، نظارت روستایی، شبکه‌های اجتماعی و تجاری، تکنولوژی‌های ارتباطی و اطلاعاتی، اثرات پیچیده و پویایی را بر فعالیت کارآفرینی در مناطق روستایی می‌گذارند. روستانشینی یک منبع پویا در بحث کارآفرینی است که هم فرصت‌ها و هم محدودیت‌ها را شکل می‌دهد (محمد قاسمی سیانی، ۱۳۸۸: ۱۲۸).

نقش کارآفرینی در توسعه اقتصادی روستا می‌تواند در زمینه‌هایی نظیر دستیابی روستاییان به کالاها و خدمات مور نیاز، رشد اقتصادی روستاها، کاهش پدیده مهاجرت به شهرها، تشویق به ایجاد کسب‌وکارهای جدید و ارتقاء سطح امنیت اجتماعی و رفاه در روستاها باشد. زیرساخت لازم برای پرورش و توسعه کارآفرینی در برگیرنده عوامل متعددی از جمله ویژگی‌های فردی و نیز محیطی است از میان ویژگی‌های محیطی عوامل اجتماعی که شامل سرمایه اجتماعی نیز می‌شود از اهمیت خاص برخوردار است. در وضعیت کنونی کشور ایران نقش بخش کشاورزی، به عنوان بنیان اقتصادی روستا در حال کاهش است و این امر تأثیر زیادی در کس و کارهای کوچک محلی داشته‌است و پدیده مهاجرت از روستاها به شهرها همچنان ادامه دارد. با کاهش جمعیت میزان تقاضا برای کالاها و خدمات روستایی کاهش می‌یابد و این امر رکود اقتصادی و فقر را به دنبال دارد. لذا می‌بایست در روستاها، محیط مناسبی برای رشد بخش‌های غیرکشاورزی و فعالیت‌های شرکت‌های تولیدی و خدماتی رقابت‌پذیر فراهم شود. بیش از ۱۰ میلیون نفر از جمعیت روستایی کشور از نظر اقتصادی غیرفعال یا به عبارتی بی‌کار هستند و مسئله وقتی بغرنج‌تر می‌شود که نام استان گیلان در بین استان‌هایی به چشم می‌خورد که بیشترین تعداد غیرفعالان روستایی کشور را به خود اختصاص داده‌اند. این نکته بسیار حائز اهمیت است که نفت، صنعت و خدمات سهم بسزایی در اقتصاد ملی دارند و درحالی که اقتصاد روستایی و کشاورزی جزء اقتصاد پایان‌ناپذیر (در مقابل نفت که پایان‌پذیر است) محسوب می‌شود نقش اصلی، اساسی و پایداری در اقتصاد مقاومتی دارد. اما به خوبی و به‌طور اقتصادی و علمی تبیین نشده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).

رهبر معظم انقلاب، سی‌ام بهمن ۱۳۹۲ با ارائه الگویی ۲۴ بندی با عنوان "سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی"، چاره مشکلات اقتصادی را استفاده بهینه از ظرفیت‌های عظیم داخلی دانستند که در سایه آن چرخ اقتصاد کشور با استعدادها سرشار معنوی، مادی، ذخائر و منابع غنی و متنوع به گردش در می‌آید. به گفته کارشناسان یکی از این ظرفیت‌ها نقش آفرینی روستاییان در تحقق توسعه اقتصاد مقاومتی است به طوری که اکنون بخش عمده‌ای از تولیدات داخلی از جمله کشاورزی بر دوش این قشر پرتلاش قرار دارد. از این رو اگر دولت از این ظرفیت‌ها به ویژه در زمینه توسعه صنایع تبدیلی، پرداخت تسهیلات ارزان و کسب و کار خانگی در روستاها حمایت کند، به طور قطع وابسته نبودن به درآمدهای نفتی دور از انتظار نخواهد بود. به هر حال امروزه روستاهای استان گیلان در تولیداتی مانند کشاورزی، صنایع دستی، گردشگری، دام و طیور، باغات یا پرورش زنبور و غیره موفق هستند و می‌توانند این تولیدات را در سطح وسیع افزایش دهند درحالی که متأسفانه شاهد هستیم که روستاییان به مصرف کننده تبدیل شده‌اند و متأسفانه با کاهش درآمدهای روستاییان، به آن‌ها خدمات صنعتی ارائه کرده‌ایم چرا که برنامه‌ریزی دقیقی برای بهره‌مندی از ظرفیت روستاییان وجود ندارد. گیلان همانند خیلی از استان‌های کشور از ظرفیت‌های بسیار بالایی در بخش روستایی برخوردار بوده و بدون شک بحث توسعه و عمران و آبادانی روستاها در استان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است چرا که توسعه زیرساخت‌های روستا باعث جذب گردشگران و فروش محصولات روستایی می‌شود. لذا برای جلوگیری از بروز مشکلات اجتماعی، اقتصادی و همچنین توسعه اقتصادی کشور و حرکت در مسیر و تحقق اقتصاد مقاومتی باید تدابیر لازم برای توسعه امکانات در روستاها را به کار گرفت. در میان عوامل تولید، کار جایگاه ممتازی دارد، به ویژه که با انسان و اراده او سر و کار دارد. از این رو،

می‌تواند جهت گیری‌های مختلف و متفاوتی داشته باشد. جهت‌گیری‌های متفاوت، آثار فردی و اجتماعی متفاوتی نیز در سطح هر جامعه برجای خواهد گذاشت. به همین دلیل ضرورت دارد جهت‌گیری‌های مطلوب در این امر شناخته شود. به نظر می‌آید. مهم‌ترین جهت‌گیری‌ها توجه به استراتژی توسعه کارآفرینی است. ریچارد کانتیلون در تعریف کارآفرین می‌آورد: فردی است که ابزار تولید را به منظور ادغام آن‌ها برای تولید محصولاتی قابل عرضه به بازار ارائه می‌کند. هیسریچ و براش، ۱۹۹۸، در تحقیقی با هدف مطالعه شبکه اجتماعی زنان کارآفرین به این نتیجه رسیدند که وابستگی به شبکه‌های اجتماعی و سرمایه انسانی در عملکرد واحد کسب و کار زنان تأثیر بسزایی دارند. تانگ و یو، ۱۹۹۵، در مطالعه‌ای در کشور سنگاپور به این نتیجه رسیدند که رویه‌ها و سیاست‌های دولت، شرایط اجتماعی اقتصادی، حمایت‌های مالی از ایجاد کسب و کار بر ترویج کارآفرینی مؤثرند. سیموز، ۱۹۹۸، در مطالعه‌ای نتیجه گرفت که حمایت‌های مالی از ایجاد کسب و کار بر ترویج کارآفرینی در کشور پرتغال مؤثر است. تیجی و ویکری، ۱۹۹۸، در تحقیقی توسعه کارآفرینی را متأثر از رویه‌ها و سیاست دولت و شرایط اجتماعی اقتصادی دانستند. به باور ذیحی و مقدسی، ۱۳۸۵، کارآفرینی مقوله بسیار مهمی است که بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه به آن توجه جدی مبذول داشته‌اند. در این جوامع کارآفرینی تبدیل به ابزار نیرومندی شده است که بهره‌گیری از آن می‌تواند باعث رفع مشکلاتی همچون بی‌کاری، کمبود نیروی انسانی خلاق و پویا، نزول چشم‌گیر بهره‌وری، کاهش کیفیت محصولات و خدمات و رکود اقتصادی شود (حیدری و همکاران، ۱۳۹۱: ۵۴).

استیونسون و همکارانش معتقدند کارآفرینی عبارت از: فرایندی است در آن، فرصت‌ها به وسیله افراد برای خودشان یا برای سازمان‌هایی که در آن کار می‌کنند بدون توجه به منابعی که در کنترل آن‌ها است، تعقیب می‌شود (Hurley, 1999:16). رادو سویک، ۲۰۰۵، بیان می‌دارد، ادبیات علمی درباره نظام ملی نوآوری به میزان زیادی موضوع فرهنگ کارآفرینی را نادیده انگاشته است. باسکا و سوگلو، ۲۰۰۸، بیان می‌دارد، علیرغم این که به نظر می‌رسد، نظام ملی نوآوری و کارآفرینی دارای رابطه وابستگی و مکملی با یکدیگرند، اما مطالعاتی که این دو رویکرد را با یکدیگر تلفیق کرده باشد، بسیار اندک است و تاکنون تلاش‌های ناچیزی برای ارتباط نظام ملی نوآوری و فرهنگ کارآفرینی انجام گرفته است. افتخاری و همکاران (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان تحلیل ابعاد و عوامل موثر بر توسعه کارآفرینی کشاورزی مناطق روستایی (مطالعه موردی روستاهای شهرستان خدابنده) به این نتیجه رسید که با وجود مطالعات و تجربیات جهانی موجود در زمینه کارآفرینی بخش کشاورزی و شیوه‌ها و عوامل موثر در توسعه آن شاهد تحول چندانی در این زمینه نیستیم، زیرا با وجود مقبول واقع شدن کلیت موضوع، هر یک از مطالعات انجام شده تنها عوامل خاصی را در توسعه کارآفرینی کشاورزی موثر می‌دانند، درحالی که ضرورت نگاه همه جانبه به عوامل موثر در توسعه کارآفرینی کشاورزی مناطق روستایی در قالب رویکرد ترکیبی احساس می‌شود. یعقوبی و قاسمی (۱۳۸۸) با تأکید بر عوامل موثر بر موفقیت کارآفرینان بخش کشاورزی و راه کارهای حمایت از آن‌ها در زنجار اظهار می‌دارد که، در زمینه عوامل موثر بر موفقیت کارآفرینی می‌توان استنباط نمود که موفقیت در کارآفرینی بیشتر به ویژگی‌های درونی و یا به عبارت بهتر به عوامل درونی اکتسابی بستگی دارد تا عوامل محیطی مانند داشتن سرمایه و بنیه مالی بالا، لذا پیشنهاد می‌گردد نسبت به تقویت کارآفرینی از طریق برگزاری دوره‌های آموزشی در مقاطع مختلف تحصیلی اقدام گردد. شریف‌زاده و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای حمایتی توسعه کسب و کارهای کشاورزی استان گلستان به این نتیجه رسیدند آسیب‌شناسی محیط کارآفرینی، شناسایی نیازهای حمایتی کارآفرینی، توسعه کسب و کار سنگ بنای راهبرد توسعه کارآفرینی و کسب و کار در تمامی بخش‌ها از جمله کشاورزی به شمار می‌رود به رغم برخی انتظارات، همه حمایت‌های مورد نیاز را قرار نیست دولت انجام دهد، بلکه در صورت شبکه سازی و ساماندهی کسب و کارهای کشاورزی در قالب اتحادیه‌ها، می‌توان از ظرفیت‌های نهادی شکل گرفته برای ارائه خدمت‌های حمایتی به اعضا بهره گرفت. دنیایی (۱۳۸۹) در بررسی راهکارهای تقویت کارآفرینی در تعاونی‌های تولید بخش کشاورزی از دیدگاه مدیران، فقدان سرمایه و عدم حمایت دولت از تعاونی‌ها و از نظر کارشناسان، پایین بودن سطح سواد اعضا، نامناسب بودن زیرساخت‌ها و ضعف فرهنگ کارآفرینی را مهم‌ترین موانع کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی ذکر کرد. خدانشناس گل‌افشانی (۱۳۸۹)، از میان ویژگی‌های فردی و روان‌شناختی، عامل خلاقیت؛ از میان ویژگی‌های اجتماعی، عامل حمایت سازمان‌های ذیربط و شرایط محیطی؛ از میان ویژگی‌های اقتصادی، عامل حمایت‌های مالی از شرکت تعاونی را در موفقیت کارآفرینی گروهی در بخش تعاون دانسته‌اند. با استناد به مطالعه جهانیان بشاره و همکاران (۱۳۹۰)، با عنوان "بررسی تحلیلی راهبردهای توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی"، عوامل اقتصادی شامل تسهیلات اعتباری و وام‌های کم بهره به همراه عواملی چون خصوصیات اعضا، سطح تحصیلات و اعتماد به نفس

در کنار عوامل شخصی، چون تجربیات ناخوشایند دوران، کودکی نقش کاملاً معنی‌داری در توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی داشتند. سلجوقی (۱۳۹۰) در کتاب کارآفرینی ایجاد و توسعه کسب و کار به بررسی کارآفرینی پرداخته در فصل اول این کتاب اصول کارآفرینی بیان شد، در فصل دوم خلاقیت و نوآوری که برای کارآفرینی نیاز است در فصل سوم مدیریت کسب و کار بیان شده است. در فصل چهارم به مدیریت بازاریابی، توسعه کسب و کار و فناوری اطلاعات پرداخته شده است. فصل پنجم کتاب به فرهنگ کسب و کار، فصل ششم طرح کسب و کار بیان شده است. یداللهی فارسی و رضوی در سال ۱۳۹۱ به بررسی نقش سرمایه اجتماعی و سرمایه انسانی در کارآفرینی جوانان در روستاهای بخش کربال پرداختند و نتیجه گرفت که کارآفرینی نقش موثری در اشتغال روستاییان داشته است. عبدالله‌زاده و عربیون (۱۳۹۷) بحران بیکاری به عنوان یک معضل، تمامی جنبه‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی یک جامعه را به شدت متأثر می‌کند و گاهی نیز اثرات غیر قابل جبرانی بر جا می‌گذارد. تجربه ثابت کرده است که این بحران و پیامدهای اجتماعی آن نه راه حل‌های فوری و ایدئولوژیک و اخلاقی دارد و نه محو همه جانبه، یکپارچه و کوتاه مدت آن امکان پذیر است. بسیاری از کشورها یکی از راه حل‌های خروج از این بحران را کارآفرینی می‌دانند و به آن توجه ویژه‌ای می‌کنند. از طرفی بسیج به عنوان نهادی برخاسته از دل مردم که در همه زمینه‌ها سازماندهی شده است و با گسترشی که در بین همه اقشار جامعه و با تعهد بالایی که به آرمان‌های نظام جمهوری اسلامی دارد، می‌تواند در عرصه کارآفرینی کمک شایان توجهی به آحاد جامعه در راستای اهداف مقدس نظام جمهوری اسلامی است. نجفی کانی (۱۳۹۶)، سنجش وضعیت توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی مورد: دهستان استرآباد جنوبی در شهرستان گرگان، بر اساس اصول توسعه پایدار، یکی از ابعاد بسیار مهم نظریه‌های توسعه پایدار روستایی، توسعه اقتصادی در کنار و هم‌پوشی با توسعه اجتماعی و اکولوژیک است. یکی از راهکارهای توسعه پایدار روستایی، توسعه کارآفرینی در میان روستاییان است.

نقش کارآفرینی در توسعه اقتصادی منحصر به افزایش بازده و درآمد سرانه نیست، بلکه شامل پایه‌گذاری و آغاز اعمال تغییرات ساختاری در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی است. کارآفرینی نماد کوشش و موفقیت در امور تجاری است. کارآفرینان به دلیل رهبری، مدیریت، نوآوری، ایجاد شغل، رقابت، بهره‌وری و ایجاد صنایع جدید سهم مهمی در رشد اقتصادی کشور دارند. مطالعات نشان می‌دهد از نظر برخی اقتصاددانان، صاحب‌نظران و دانشمندان مدیریت، کارآفرینان موتور حرکت و رشد اقتصاد جامعه هستند. آنان در محیطی رقابتی و در شرایط عدم تعادل، جامعه را به حرکت در می‌آورند و توسعه می‌بخشند. کلید موفقیت کارآفرینی یافتن روش‌های خلاقانه‌ای است که با به‌کارگیری فناوری‌های روز و ایجاد کالای جدید و کم‌هزینه‌تر و بازاریابی بهتر و سریع‌تر خواسته‌های بشری را به بهترین نحو برآورده نماید. پس می‌توان گفت که کارآفرینی سه فایده مهم دارد: نخست باعث ثروت و رفاه برای جامعه می‌شود. دوم باعث نوآوری رادیکال یعنی نوآوری‌های تأثیرگذار در عرصه اقتصادی است و سوم باعث اشتغال مفید و مولد پایدار می‌شود (میرکاظمی، ۱۳۹۵: ۲۷). اقتصاد مقاومتی در بحث کارآفرینی مهم است. مردمی کردن اقتصاد، جزو الزامات اقتصاد مقاومتی است. این سیاست‌های اصل ۴۴ که اعلام شد، می‌تواند یک تحول به وجود بیاورد. البته کارهایی انجام گرفته و تلاش‌های بیشتری باید بشود. بخش خصوصی را باید توانمند کرد؛ هم به فعالیت اقتصادی تشویق بشوند، هم سیستم بانکی کشور، دستگاه‌های دولتی کشور و دستگاه‌هایی که می‌توانند کمک کنند، مثل قوه مقننه و قوه قضائیه، کمک کنند که مردم وارد میدان اقتصاد شوند. کاهش وابستگی به نفت یکی دیگر از الزامات اقتصاد مقاومتی است. اگر بتوان از همین فرصت که امروز وجود دارد، استفاده کرد و تلاش شود نفت را با فعالیت‌های اقتصادی درآمدزای دیگری جایگزین کرد، بزرگ‌ترین حرکت مهم را در زمینه اقتصاد انجام شده است. امروز صنایع دانش بنیان از جمله کارهایی است که می‌تواند این خلأ را تا میزان زیادی پر کند. ظرفیت‌های گوناگونی در کشور وجود دارد که می‌تواند این خلأ را پر کند (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار کارگزاران نظام، ۳/ ۹۱/۵).

روش پژوهش

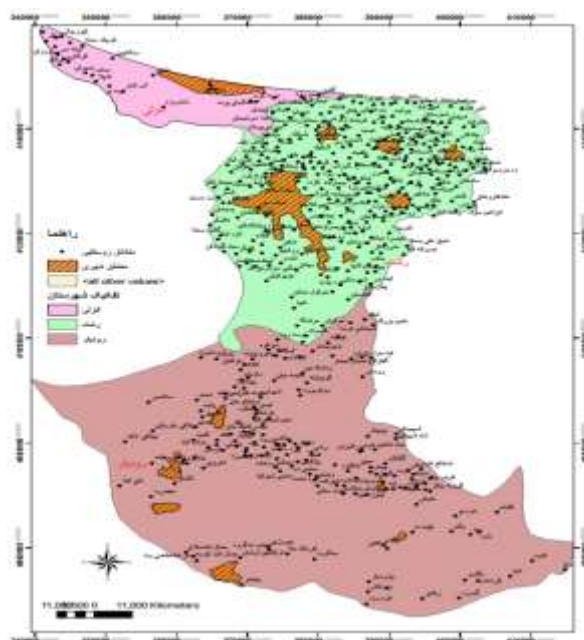
تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی، مبنای روش آن توصیفی - تحلیلی و بر پایه مشاهدات میدانی می‌باشد. روش گردآوری اطلاعات در این مقاله نیز به صورت اسنادی و میدانی می‌باشد. در روش اسنادی برای گردآوری اطلاعات با اخذ مجوز و صدور معرفی‌نامه از سوی دانشگاه به ادارات مرتبط با موضوع و با جستجو در کتاب‌ها، نقشه‌ها و آمارنامه‌ها بوده است. در روش میدانی، از طریق توزیع پرسشنامه در بین کارآفرینان روستاها مصاحبه با تعدادی از مسئولین روستاها که شامل دهیار و اعضای شورای اسلامی اخذ شد. جامعه آماری تحقیق شهرستان‌های بخش مرکزی استان گیلان شامل شهرستان‌های بندرانزلی، رشت و رودبار می‌باشد و

برای تعیین حجم نمونه از روش کوکران استفاده شده است بدین صورت که روستاهای کار آفرین هر شهرستان شناسایی شدند و در نهایت شهرستان بندر انزلی در مجموع ۴۷۶ نفر کار آفرین و شهرستان رودبار ۲۰۳ کار آفرین و شهرستان رشت ۱۴۴ کار آفرین در زمان انجام تحقیق کار آفرین بودند با توجه به اینکه تحقیق در دو بخش جلگه و کوهستان بصورت تطبیقی انجام گرفت بنابر این ۷۰ خانوار در بخش کوهستانی و ۲۰۰ خانوار در بخش جلگه شامل شهرستان‌های انزلی و رشت مورد مطالعه قرار گرفتند و پرسشنامه بصورت تصادفی بین این افراد توزیع شد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات ضمن بهره جستن از الگوها و روش‌های مناسب در رابطه با تحقیق مورد نظر از روش‌های آماری، توصیفی و استنباطی و همچنین به منظور مطالعه عمقی و برای دستیابی به متغیرها و روابط بین آن‌ها از روش و توصیفی - تحلیلی بهره برداری شده است. لذا پس از جمع آوری داده‌ها ابتدا اطلاعات خام را طبقه‌بندی نموده و با استفاده از نرم افزار SPSS مورد پردازش قرار گرفته است. در این پژوهش به منظور ترسیم جداول و نمودارها از نرم افزار Excel و جهت ترسیم نقشه‌ها از نرم افزار Arc GIS استفاده شد.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

محدوده مورد مطالعه در این تحقیق جلگه مرکزی گیلان است که ۴ شهرستان رشت بعنوان مرکز گیلان، رودبار و بندر انزلی را شامل می‌شود. که در عرض جغرافیایی ۳۷ درجه و ۲۲ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۳۴ دقیقه و در طول جغرافیایی ۴۹ درجه و ۱۱ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۵ دقیقه قرار گرفته است. تمامی شهرستان‌های فوق به جز شهرستان رودبار در بخش جلگه‌ای استان قرار دارد. مساحت شهرستان رشت در این محدوده معادل ۱۴۲۷ کیلومتر مربع می‌باشد و شهرستان رودبار مرتفع ترین شهرستان گیلان با مساحتی حدود ۲۵۷۴/۴ کیلومتر مربع از جنوب و غرب به استان‌های قزوین و زنجان و از شمال و شمال غرب به شهرستان‌های سیاهکل و املش و رودسر محدود می‌گردد. کوه‌های این ناحیه به صورت موازی با دره‌های تنگ از غرب به شرق کشیده شده است که جزء ارتفاعات غربی می‌باشد و مهمترین قله آن درفک با ۲۷۰۵ متر ارتفاع می‌باشد. در مورد انزلی، بندر انزلی بزرگترین بندر شمالی ایران، با مساحت ۲۹۹ کیلومتر مربع وسعت در حاشیه دریای خزر قرار داشته و از این بندر با نام انزلی بارها در تاریخ یاد شده و طی قرون متمادی راه مهم ارتباط اقتصادی با تمدن مشرق و مغرب زمین محسوب می شده است و ارتفاع آن از سطح دریای آزاد ۲۶- متر می‌باشد و در منطقه جلگه‌ای و ساحلی قرار داشته و از آب و هوای معتدل برخوردار است. این بندر به عنوان یکی از شهرهای استان گیلان از دو جهت اهمیت دارد، نخست اینکه مهمترین بندر تجاری ایران در ساحل دریای خزر است و دیگر اینکه بعلت قرار گرفتن در ساحل ماسه ای دریا از موقعیت مناسبی برای توریسم تفریحی و استراحتی برخوردار است.

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

یافته‌ها و بحث

در حال حاضر شکاف عظیم و روزافزون میان عرضه و تقاضای نیروی کار وجود داشته که خود منجر به علاوه بر پیچیده تر نمودن معضلات اقتصادی، باعث ایجاد تعارضات اجتماعی و سیاسی در کشور گردیده است و بحران‌هایی را پیش روی نظام جمهوری اسلامی قرار داده است، که تهدیدی جدی علیه امنیت ملی و توسعه کشور است. بنابراین برای تعدیل مشکلات اقتصادی و رسیدن به اهداف اشتغال پایدار در برنامه‌های توسعه ضروری است که همه ارکان نظام جمهوری اسلامی و آحاد جامعه اسلامی با مد نظر قرار دادن فرمایشات رهبری انقلاب، خود را در راه رسیدن به این امر متعهد دانسته و از هیچ تلاش و کوششی فروگذاری ننمایند. بسیج نیز به عنوان یک نهاد مردمی اسلامی که داعیه دار تبعیت محض از فرامین ولی فقیه جامعه اسلامی است، یکی از ارکان‌هایی است که هم با توجه به فلسفه وجودی آن و هم با توجه به گستردگی طیف‌های مردمی در برگیرنده و هم گستردگی جغرافیایی سازمان خود، توانسته نقش بسیار مهم و حیاتی در این زمینه ایفا نماید. از این رو ورود بسیج به حوزه اقتصادی جهت تعدیل معضلات مربوط به اشتغال و بیکاری چشم گیر است. به طوری که در محدوده سه شهرستان رشت، رودبار و انزلی که مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. بخش کوهستان شامل روستاهای شهرستان رودبار می‌گردد و بخش جلگه‌ای شهرستان‌های رودبار و انزلی می‌باشد با توجه به نتایج در بخش کوهستانی با توجه به آمار میزان کارآفرینی کمتر از بخش‌های جلگه‌ای می‌باشد.

جدول ۱. میزان اشتغال ایجاد شده در اثر حمایت بسیج کار آفرینی در روستاهای کوهستانی و جلگه‌ای بخش مرکزی گیلان

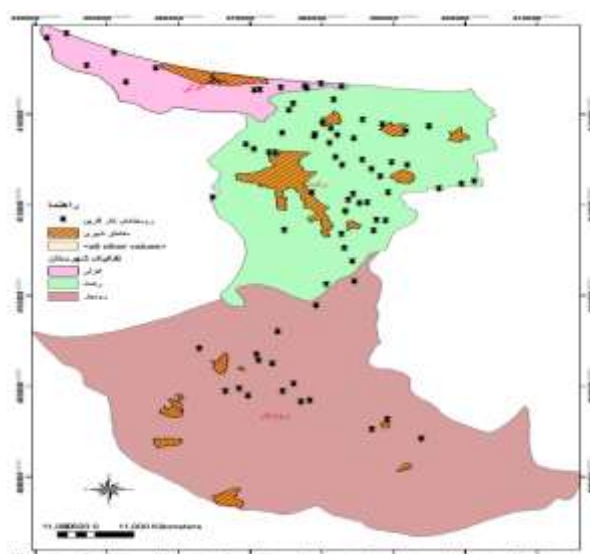
شرح	کار آفرینان تحت حمایت بسیج		کار آفرینان		جمعیت	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
انزلی	۳۵۴	۵۱/۳	۵۱۲	۵۱/۹	۱۵۲۸۹	۴۲/۷
رشت	۱۸۸	۲۷/۲	۲۷۱	۲۷/۵	۱۷۹۲۸	۵۰/۱
رودبار	۱۴۸	۲۱/۴	۲۰۳	۲۰/۶	۲۵۹۹	۷/۲
مجموع	۶۹۰	۱۰۰	۹۸۶	۱۰۰	۳۵۸۱۶	۱۰۰

حضرت امام خمینی (ره) با پیروی از مکتب سید الشهداء (ع) و با همت ملت ایران به احیای سیره رسول الله (ص) و اصلاح امور امت و تحکیم پایه‌های حکومت اسلامی پرداخت و نهادهای پرنمری را یکی پس از دیگری در جامعه اسلامی ایران بنیاد نهاد. بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی از جمله همین نهادهاست. بنابراین سازمان‌ها، و مراکز فرهنگی- آموزشی همچون بسیج از دو طریق به گونه‌ای کارآمد در بازسازی و توسعه موفقیت آمیز اقتصادی در بسیاری از جوامع توسعه یافته مشارکت می‌کنند: (۱) تربیت نیروی انسانی با کیفیت از نظر علمی و فنی و به تعداد لازم؛ (۲) ایجاد محیط و شرایط تحقیق و توسعه که پیشرفت‌پذیری را در توسعه صنعتی امکان پذیر می‌سازد. به جرأت می‌توان گفت در هیچ یک از جنگ‌های تاریخ بشری چنین نیرویی با چنین وسعت و توان آن هم منبعث از آرمان‌های دینی و عقیدتی برای دفاع از یک سرزمین، متشکل و منسجم نشده است. تنها و تنها در طول حیات انقلاب اسلامی بوده که این نیروی عظیم با رسالتی عظیم تر پا به عرصه ظهور نهاده و در تمامی جوانب از جمله بازدارندگی و مقابله با تهدیدات سخت افزاری (رزمی)، سازندگی، علمی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی وارد شده و به بهترین نحو رسالت خود را به انجام رسانده است.

یکی از بارزترین این کارکردها، کارکرد رزمی در عرصه بازدارندگی و مقابله با تهدیدات سخت افزاری است و بسیج توانست با بهره گیری از تجربیات ارزشمند دفاع مقدس نقش بازدارندگی و مقابله با تهدیدات خود را به بهترین نحو ایفا کند. امروز تحقق دفاع همه جانبه و تنها راه مقابله و مقاومت در برابر تهدیدات دشمن، تقویت، توسعه و گسترش بسیج کارآفرینی و اشتغال است. از جمله عرصه‌های حضور بسیجیان در سازندگی کشور می‌توان به مشارکت آنان در فعالیتهای مربوطه به عمران (نظیر خانه‌سازی، مدرسه سازی در روستاها، راهسازی، سد سازی، لوله کشی آب، برق کشی و ...) فعالیت‌های درختکاری، لایروبی، واکسیناسیون دام و طیور و جمع‌آوری آمار و اطلاعات مورد نیاز اشاره نمود. بسیج در همه عرصه‌های تولید و گسترش علم و تکنولوژی همچون مدارس، دانشگاه‌ها، حوزه‌های علمیه، آزمایشگاه‌ها و بیمارستان‌ها و رسانه‌ها، نفوذ داشته و این نخستین مزیت و توان بالقوه بسیج در امر ایجاد توانمندی نیروی انسانی مبتنی بر رویکردهای داوطلبانه است. علاوه بر آن بسیج می‌تواند فعالیت‌های گسترده تر در جذب نیروهای متخصص، کارآفرین و توانمند در کنار تعهد آن‌ها در این مجامع داشته باشد. بسیج باید بتواند با فراهم کردن محیطی

آماده ضمن جذب اطمینان برای کارآفرینان و متخصصان حوزه‌های مختلف، امکانات و شرایطی را که آن‌ها برای کارآفرینی و استفاده از فرصت‌های اشتغال نیاز دارند را مهیا نماید. باید گفت علاوه بر تلاش آحاد بسیجیان در این عرصه، تشکیلات بسیج نیز با تشکیل خوشه‌ها و پارک‌های کارآفرینی و نوآوری و ایجاد هسته‌های پژوهشی برای دانش آموزان و دانشجویان و طلاب و معلمان و اساتید و ... و تشویق و حمایت از آنان، می‌تواند زمینه تلاش موثر بسیجیان در کارآفرینی و اشتغال را فراهم کرده است. البته باید در نظر داشت که برای ایجاد شغل در روستا نباید صرفاً به صنعت توجه کرد، بلکه هر منطقه ظرفیت‌ها و ویژگی‌های خاص خود را دارد و باید توانایی هر روستا در زمینه‌های گوناگون کشاورزی و دامداری نیز مورد توجه قرار گیرد

شکل ۲. توزیع و پراکندگی روستاهای کار آفرین در بخش مرکزی گیلان

رونق اقتصادی

بسیج تشکیلی است که در کوتاه مدت می‌تواند محیط و فضایی اجتماعی برای پیوند نگرش‌های مثبت در حوزه کارآفرینی و اشتغال زایی فراهم کرده و رفتارهای نسل جوان را در این عرصه مدیریت کند. بسیج سازندگی به عنوان یک سازمان کارآفرین و اشتغال‌زا توانسته است در محتوا و شیوه‌های کارآفرینی، رونق نسبی ایجاد کند که نمونه آن را می‌توان در کار آفرینی‌هایی روستایی مشاهده نمود در جدول (۲) نام شهرستان‌ها و تعداد افراد وام‌گیرنده و تعداد شاغلین که در اثر کار آفرینی بسیج مشغول بکار شده‌اند نشان داده شده است بر طبق نتایج موجود در کار آفرینی و تلاش‌های بسیج موجب اشتغال بخشی از جمعیت این شهرستان‌ها شده است.

جدول ۲. میزان اشتغال ایجاد شده در اثر کار آفرینی در روستاهای بخش مرکزی استان گیلان

شرح	تعداد جمعیت	تعداد افراد وام‌گیرنده	تعداد شاغلین روستا	تعداد بیکار قبل از کار آفرینی	تعداد شاغلین در اثر کار آفرینی
کوهستان	۲۵۹۹	۲۰۳	۷۳۷	۸۱	۱۴۸
جلگه	۱۵۲۸۹	۵۱۲	۵۰۶۶	۷۶۲	۳۵۴
رشت	۶۵۲۲۲	۳۵۹	۲۳۵۲۶	۲۸۶۴	۶۳۶

البته باید در نظر داشت که برای ایجاد شغل در روستا نباید صرفاً به صنعت توجه کرد، بلکه هر منطقه ظرفیت‌ها و ویژگی‌های خاص خود را دارد و باید توانایی هر روستا در زمینه‌های گوناگون کشاورزی و دامداری نیز مورد توجه قرار گیرد. بررسی‌های صورت گرفته در زمینه کارآفرینی‌های ایجاد شده در محیط روستایی بخش مرکزی استان گیلان نشان می‌دهد که کارآفرینی‌های ایجاد شده در روستاهای کوهستانی از نظر ۵۱/۴ درصد در زمینه گردشگری، از نظر ۴۵/۸ درصد در زمینه کشاورزی، از نظر ۱/۴ درصد در زمینه صنایع تبدیلی و ۱/۴ درصد دیگر در زمینه خدمات بوده است. بر عکس مناطق کوهستانی در روستاهای جلگه‌ای کارآفرینی‌های ایجاد شده در روستاها، از نظر ۳۹ درصد در زمینه گردشگری، از نظر ۳۴/۵ درصد در زمینه کشاورزی، از نظر ۱۲ درصد در زمینه صنایع تبدیلی، از نظر ۸/۵ درصد در زمینه خدمات و ۶ درصد دیگر در زمینه صنایع فرهنگی بوده است.

جدول ۳. نوع کارآفرینی‌های ایجاد شده در محیط روستایی بخش مرکزی استان گیلان

شرح	صنایع تبدیلی	صنایع فرهنگی	صنعت گردشگری	کشاورزی	خدمات
تعداد	۱	۰	۳۶	۳۲	۱
درصد	۱/۴	۰	۵۱/۴	۴۵/۸	۱/۴
تعداد	۲۴	۱۲	۷۸	۶۹	۱۷
درصد	۱۲	۶	۳۹	۳۴/۵	۸/۵

بر طبق بررسی‌ها و نتایج بدست آمده از مطالعات میدانی در زمینه نقش روستاییان در کارآفرینی روستاها نشان می‌دهد که به اعتقاد ۴۷/۱ درصد افراد پاسخگو خود روستاییان در کارآفرینی نقش داشته‌اند. همچنین به باور ۱۷/۵ ارائه پیشنهاد جهت رفع کمبودها، نارسایی‌ها و نیازها به مقامات ذی ربط توسط شورای اسلامی روستا در حد زیاد، ۹/۵ درصد در حد بسیار کم، ۸/۸ درصد در حد کم و نیز ۶/۴ درصد دیگر در حد بسیار زیاد بوده است. جدول (۴) میزان ارائه پیشنهاد جهت رفع کمبودها، نارسایی‌ها و نیازها به مقامات ذی ربط توسط شورای اسلامی روستا را نشان می‌دهد.

جدول ۴. میزان نقش روستاییان در کار آفرینی روستاها

شرح	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
تعداد	۵	۲	۳۳	۲۸	۲
درصد	۷/۱	۲/۹	۴۷/۱	۴۰	۲/۹
تعداد	۸	۲	۱۴۳	۳۲	۱۵
درصد	۴	۱	۷۱/۵	۱۶	۷/۵

در رابطه با نقش کار آفرینی در اقتصاد خانوار روستایی می‌توان گفت که رابطه این دو مستقیم است زیرا با ایجاد و افزایش کارآفرینی در سطح روستا درآمد خانوارها افزایش می‌یابد به طوری که ۵۰ درصد در روستاهای کوهستانی نقش کارآفرینی را در اقتصاد بسیار زیاد و ۳۵/۷ درصد در حد متوسط می‌دانند و از نظر ۵۷/۵ درصد در روستاهای جلگه‌ای کارآفرینی نقش متوسطی در اقتصاد خانوارهای روستایی دارد و از دیدگاه ۳۰ درصد در حد زیاد کار آفرینی در اقتصاد خانوار موثر است.

جدول ۵. میزان تاثیر کارآفرینی روستایی در اقتصاد خانوار روستاییان

شرح	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
تعداد	۰	۰	۲۵	۱۰	۳۵
درصد	۰	۰	۳۵/۷	۱۴/۳	۵۰
تعداد	۰	۰	۱۱۵	۶۰	۲۵
درصد	۰	۰	۵۷/۵	۳۰	۱۲/۵

کارآفرینی در مهاجرت روستاییان تاثیرگذار بوده است. به طوری که ۸۱/۴ درصد از مهاجرت‌ها به دلیل نداشتن شغل مناسب صورت گرفته است و ۹۶ درصد از روستاییان در روستاهای کوهستانی اقدام به مهاجرت می‌کنند مجموع نتایج نشان می‌دهد در بخش کوهستانی و یا جلگه‌ای تمام روستاییان بدلیل نبود شغل اقدام به مهاجرت می‌کنند.

جدول ۶. نقش کار آفرینی در کاهش مهاجرت

شرح	بله	تا حدودی	خیر	نبود شغل	دلیل مهاجرت
تعداد	۳	۶۷	۰	۵۷	نبود امکانات
درصد	۴	۹۶	۰	۸۱/۴	۱۳
تعداد	۱۹	۱۵۷	۲۴	۱۷۶	۲۴
درصد	۹/۵	۷۸/۵	۱۲	۸۸	۱۲

از دیدگاه روستاییان بسیجیان به اشتغال روستایی کمک نموده‌اند به طوری که ۴۴/۱ درصد در حد متوسط به اشتغال روستاییان علاقمند هستند و ۴۱/۸ درصد معتقدند در حد متوسط تاثیرگذار بوده‌اند و ۸/۹ درصد در حد کم در اشتغال روستاییان تاثیرگذار بوده‌اند مجموع نتایج نشان می‌دهد بسیجیان در اشتغال زایی روستاها تلاش داشته‌اند.

جدول ۷. میزان مشارکت بسیجیان در زمینه اشتغال در روستا از دیدگاه کار آفرینان

شرح	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
تعداد	۱۲	۲۴	۱۱۳	۱۱۹	۲
درصد	۴/۴	۸/۹	۴۱/۸	۴۴/۱	۰/۸

در شهرستان بندر انزلی نوع فعالیت اقتصادی کار آفرینان بر خلاف شهرستان رودبار که بیشتر در بخش کشاورزی بوده دارای تنوع بیشتری بوده و صنایع دستی، صنایع غذایی با توجه به بازارهای فروش مبلمان و مصنوعات چوب نیز دیده می‌شود آنچه مطالعات در سطح منطقه نشان داد این است که بیشتر روستاهایی موفق به کار آفرینی شده‌اند که در آن‌ها مواد اولیه برای آن صنعت وجود دارد به طور نمونه می‌توان از حصیر بافی نام برد این صنعت در اغلب روستاهای بخش خمام در حال تولید است و با توجه به نزدیکی به منطقه آزاد دارای فعالیت خوبی بوده و محصولات تولیدی در این مناطق بفروش می‌رسد و یا با توجه به واردات چوب از طریق منطقه آزاد و یا دسترسی به بازار بزرگی مانند رشت موجب رونق صنعت چوبی و کارآفرینان این بخش شده است اما برخی فعالیت‌های مانند پرورش قارچ و قالیبافی صنعتی نیز در سطح منطقه شکل گرفته که نتوانسته است موفقیتی کسب نماید.

جدول ۸. نوع اشتغال ایجاد شده در روستاها توسط بسیج در بخش مرکزی استان گیلان

شرح	نوع اشتغال به درصد		
	صنایع	خدمات	کشاورزی
رودبار	۰	۱۰	۹۰
رشت	۵۵	۱۰	۳۵
انزلی	۴۰	۵۰	۱۰

دستیابی به توسعه پایدار و به تبع آن توسعه پایدار روستایی، یکی از اهداف اساسی در تمامی کشورهاست که مستلزم برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و مدیریت کارآمد است. دست‌یافتن به توسعه‌ای پایدار و متوازن که بتواند نیازهای جامعه محلی و روستائیان را برآورده سازد و موجب رضایتمندی و رفاه عمومی شود، نیازمند داشتن برنامه و برنامه‌ریزی منطقه‌ای و مشارکتی است. برنامه‌ریزی توسعه روستایی جزئی از برنامه‌های توسعه هر کشور محسوب می‌شود و بی‌شک یکی از وظایف برنامه‌ریزان روستایی، یافتن راه‌حل جهت عمران و توسعه نواحی روستایی است. توزیع متعادل امکانات و خدمات‌رسانی بهینه به سکونتگاه‌های روستایی، عامل مهمی در توسعه، عمران و آبادانی روستاهاست، در واقع توزیع عادلانه امکانات و ثمرات توسعه در میان اکثریت جمعیت، از خصیصه‌های مهم اقتصادی سالم و پویاست، بنابراین برنامه‌ریزان جهت تحقق این امر، سعی در کاهش نابرابری‌ها و عدم تعادل، از طریق تدوین و اجرای برنامه‌های متعدد محرومیت زدایی، توزیع متعادل و متوازن منابع و امکانات و خدمات‌رسانی و گسترش همه جانبه نتایج مثبت توسعه یافتگی، در راستای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی و توسعه پایدار روستایی دارند.

تا کنون نیز حمایت‌های دولت در بحث کار آفرینی توانسته است تحولات زیادی را در روستاها ایجاد نماید اما ذکر این نکته حائز اهمیت است میزان اثر گذاری کار آفرینی در بخش جلگه‌ای بیش از نواحی کوهستانی بوده است زیرا قابلیت‌ها و توان‌ها همچنین نزدیکی به بازارهای فروش و حمل‌ونقل راحت‌تر در نواحی جلگه‌ای بیش از نواحی کوهستانی فراهم است در نواحی جلگه‌ای مشاغل ایجاد شده دارای تنوع بیشتری نیز می‌باشد زیرا که قابلیت‌ها و مزایای بهتری برای تولید کننده فراهم است و این امر موجب می‌گردد تا افراد بتوانند بهتر و راحت تر به تولید بپردازند به طور نمونه می‌توان به کارگاه‌های نجاری اشاره نمود که این حرفه افراد زیادی را تحت پوشش قرار داده و موجب شده تا افراد زیادی از این طریق وام بگیرند و اقدام به تاسیس کارگاه‌های تولید مبل و مصنوعات چوبی نمایند و یا حصیر بافی نیز در مناطق جلگه‌ای به طرز عجیبی موجب رونق روستاها شده است و افراد زیادی اقدام به تولید مصنوعات حصیری می‌کنند و آنرا به بازارهای منطقه آزاد صادر می‌کنند.

از جمله اثرات سیاست‌های حمایتی دولت کار آفرین در سال اقتصاد مقاومتی تکیه بر توان‌های بومی منطقه می‌باشد و دقیقاً اثرات این مسئله را در زمان و موفقیت کار آفرینی می‌توان مشاهده نمود روستاهایی که در آن‌ها کار آفرینان از مواد اولیه موجود در روستا برای ایجاد کار استفاده نموده‌اند دارای موفقیت بیشتری بوده‌اند نسب به افرادی که در همین روستاها اقدام به تولید از طریق وارد کردن مواد اولیه نموده‌اند به طور نمونه در روستای مصر دشت خمام یک کارگاه قالی بافی تاسیس گردید که بعد از مدت زمان کوتاهی تعطیل گردید و یا می‌توان به روستای دافچاه و کارگاه تولید قارچ اشاره نمود که موفق نبوده و تعطیل گردید اما افرادی که با توجه به توان‌های موجود در منطقه اقدام به تولید نموده‌اند مانند حصیر بافی و یا پرورش گاو و دام سنگین و یا در امر گردشگری اقدام نموده‌اند دارای موفقیت بوده و در حال حاضر مشغول به فعالیت هستند.

جدول ۹. میزان جمعیت و میزان مهاجران در روستاهای کار آفرین بخش مرکزی استان گیلان (۹۷-۱۳۹۵)

نام روستا	تعداد خانوار مهاجر قبل از کار آفرینی	تعداد خانوار مهاجر بعد از کار آفرینی
رودبار	۴۵	۶
انزلی	۱۵۶	۳۶
رشت	۲۲۸	۵۴

بسیج در سطح روستاها با فعالیتهایی که در سطح حوزه‌های مختلف انجام داده است باعث محرومیت زدایی و افزایش توان اقتصادی روستاییان گردیده است. این ارگان در شروع فعالیت با هماهنگی‌هایی که با کمیته امداد و بهزیستی در سطح استان بعمل آورد خانواده‌های نیازمند را شناسایی نموده و با توجه به نیاز خانوارها و با توجه به بحث اقتصاد مقاومتی کشور به کمک رسانی به آنها پرداخته است. در بحث مسکن که با ساخت مسکن برای محرومان روستایی و ساخت فضاهای فرهنگی برای مناطق روستایی موجب ساماندهی آن‌ها شده و موجب ماندگاری روستاییان در روستاها شده که این مسئله توانسته در جدول (۱۰) تعداد واحدهای مسکونی که بسیج برای روستاییان انجام داده است مشاهده می‌گردد.

جدول ۱۰. فعالیت بسیج در مناطق مختلف در اجرای خدمات رسانی به روستاییان

شرح	ساخت واحد مسکونی افراد نیازمند	زمینه‌های کمک بسیج	تعداد
رشت	۱۸۵	ساخت مسجد برای افراد معلول ساخت فضاهای فرهنگی	۱۱ ۲۱۱
انزلی	۹۴	ساخت مسجد برای افراد معلول ساخت فضاهای فرهنگی	۹ ۶
رودبار	۱۹۴	احداث خانه عالم برگزاری کلاس‌های فرهنگی و آموزشی در سطح مناطق محروم	۱۶ ۲۵۹

تمام نتایج فوق در کنار بحث کار آفرینی در مناطق روستایی توانسته است تا به بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی کمک نماید که از جمله می‌توان گفت کار آفرینی موجب شده است تا روستاییان دگر تمایلی برای مهاجرت نداشته باشند بلکه حتی مشاغل ایجاد شده موجب شده تا روستاها هم از نظر کالبد و هم از نظر اجتماعی و فرهنگی رونقی دوباره داشته باشند. که در این بحث می‌توان به وجود ۹۶ خانوار مهاجر که در قبل از حضور بسیج این میزان حدود ۴۰۰ خانوار بوده است. شناخت قابلیت‌های منطقه و رونق اقتصادی در همان بخش بطور نمونه رشت در بخش صنایع ۵۵ درصد اشتغال زایی داشته است در بخش خدمات ۱۰ درصد و در بخش کشاورزی ۳۵ درصد و شهرستان رودبار با توجه به قابلیت‌های خود در بخش خدمات ۱۰ درصد و در بخش کشاورزی ۹۰ درصد و در صنایع هیچ گونه سرمایه گذاری نداشته است

در کنار کار آفرینی که بسیج در سطح روستاها داشته است برای برخی از خانوارها نیز اقدام به ایجاد فعالیت‌های مکمل نموده است که در این زمینه می‌توان به موارد مطرح شده در جدول زیر پرداخت

در رابطه با اشتغالزایی برای روستاییان به دو شکل عمل نموده است اشتغال خانگی یا خود اشتغالی که در حد کسب و کارهای کوچک مانند تولید صنایع دستی، خیاطی و یا پرورش قارچ می‌باشد و اشتغال خرد که اغلب ۲ تا ۳ نفر را مشغول بکار نموده است.

جدول ۱۱. عملکرد بسیج در سطح شهرستان رشت با تاکید بر اقتصاد مقاومتی

تعداد خانوار تحت پوشش	تعداد ساعت آموزش در زمینه کار آفرینی	اراضی تحت پوشش به هکتار
۱۴۰۷	۱۵۶۴	۳۰۲۶

نحوه عملکرد بسیج در سطح منطقه به صورت‌های مختلف بوده است که در برخی موارد می‌توان به جذب مهندسين کشاورزی که از اعضای جامعه بسیج مهندسين بوده‌اند در سطح روستاها برای افزایش اطلاعات به روز کشاورزان و حمایت از تولیدات بیشتر از نظر کمی و کیفی‌تر اقدام به برگزاری کلاس‌های ترویجی بصورت مدرسه در مزرعه یعنی حضور مهندسين در کنار کشاورزان بر سر زمین آنها نموده‌اند که می‌توان گفت بیش از ۳۵۰ کلاس به طور متوسط در هر روستا برگزار شده است و به طور نمونه در خمام ۷۰۰ هکتار اراضی را بسیج تحت پوشش قرار داده است که این مسئله در زمان اقتصاد مقاومتی موجب افزایش تولید شده است و راندمان تولید برنج در سطح روستاها افزایش یافته است.

در برخی موارد بسیج اقدام به دادن وام‌هایی خود اشتغالی برای افراد شده است معمولاً افرادی که در سطح روستا واجد شرایط هستند به طور نمونه تحت پوشش بهزیستی یا کمیته امداد هستند در قالب پرورش اردک، ماکیان، گاو داری ۲ تا ۵ راس سبک و سنگین، پرورش بلدرچین و ماهیان گرم آبی و سرد آبی کمک نموده و روستاییان با این کمک‌ها توانسته‌اند برای خود درآمد ایجاد کنند و از موارد دیگر می‌توان به کارگاه‌های تولید لباس و تولید صنایع دستی با شناسایی افراد در سطح روستاها اشاره نمود و در نهایت مشاغل دیگری که در سطح روستاها بخصوص در مناطق روستایی توریست پذیر انجام گرفته است تولید محصولات غذایی محلی و غرفه‌های عرضه در بازارهای هفتگی در سطح روستاهایی به طور نمونه باقر خاله و فشتکه در خمام نموده است.

جدول ۱۲. عملکرد بسیج در سطح شهرستان بندر انزلی با تاکید بر اقتصاد مقاومتی

شرح	تعداد خانوار تحت پوشش	تعداد ساعت آموزش
جذب مهندسين کشاورز به روستائیان	۱۳۰	۳۷۵
ایجاد کارگاه‌های تولیدی	۹۰	
پرورش ماهی	۵۷	
صنایع دستی	۳۸	
پرورش طیور	۳۶	

در شهرستان رودبار فعالیت های بسیج در قالب کشاورزی، مشاغل کوچک خانگی و فعالیت های توریستی بوده است که تعداد هر یک به ترتیب در جدول زیر مشاهده می‌گردد. در روستاهای شهرستان رودبار تولیدات محلی مانند انواع گیاهان دارویی، تولیدات میوه مانند توت فرنگی و عسل در سطح روستاها بفروش می‌رسد این مسئله موجب رفت آمد های زیادی در فصول برداشت این محصولات به روستا را فراهم نموده است بنابر این می‌توان گفت که کار آفرینی موجب تغییر و دگرگونی در سطح روستاهای شهرستانها و در مجموع ناحیه مرکزی گیلان شده است.

جدول ۱۳. عملکرد بسیج در سطح شهرستان رودبار با تاکید بر اقتصاد مقاومتی

شرح	تعداد خانوار تحت پوشش
کشاورزی (تولید گیاهان دارویی، زنبور عسل، دامداری)	۵۰۰
دادن وام به روستائیان (مشاغل خانگی)	۵۰۵
فعالیت های توریستی	۳۴۵

نتیجه گیری

این تحقیق به بررسی و تحلیل فضای کارآفرینی در روستاهای بخش مرکزی گیلان پرداخته شد که شامل سه شهرستان رودبار، رشت و بندرانزلی می‌باشد جهت بررسی دقیق‌تر شهرستان‌های مورد مطالعه در دو بخش جلگه و کوهستان تقسیم‌بندی گردید و مورد بررسی قرار گرفت. آنچه نتایج نشان داد این است که کارآفرینی در بخش جلگه‌ای دارای تنوع بیشتری نسبت به مناطق کوهستانی است. منطقه‌ای مانند شهرستان رودبار با توجه به اینکه دارای محدودیت‌هایی مانند دسترسی به بازارهای بزرگ استان و

یا مسیرهای ارتباطی و همچنین سایر امکانات مانند مراکز جمعیتی استان و موقعیت مکانی موجب شده تا کار آفرینی این منطقه بر پایه کشاورزی می‌باشد و بر پایه اقتصاد مقاومتی بوده به طوری که با توجه به موقعیت کوهستانی و وجود مراتع در این منطقه به کمک بسیج که به روستاییان داده شده است اقدام به مزارع پرورش دام نموده‌اند و در برخی مناطق که کشت محصولاتی مانند توت فرنگی امکان پذیر بوده است. روستاییان اقدام به احداث مزارع و باغات نموده‌اند در واقع می‌توان نتیجه گرفت که کارآفرینی در این منطقه بر پایه اقتصاد مقاومتی عمل نموده و بسیج نیز نقش پررنگی در کارآفرینی این منطقه داشته و در مناطق جلگه‌ای کارآفرینی تفاوت‌های را با مناطق کوهستانی دارد به طوری که تنوع فعالیت‌ها در این بخش بیشتر است به طور نمونه می‌توان گفت که وجود بازارهایی مانند رشت و منطقه آزاد موجب شده تا تولید پوشاک و خیاطی توسط روستاییان رواج داشته باشد و یا تولید مصنوعات چوبی و مبلمان با توجه به دسترسی بازارهای چوب این صنعت نیز در این منطقه رواج یافته است و یکی دیگر از فعالیت‌هایی که در این منطقه رواج داشته و دقیقاً مواد اولیه آن در مناطق روستایی بخش جلگه وجود داشته صنایع دستی حصیربافی می‌باشد که مواد اولیه آن نوعی گیاه است که در این منطقه می‌روید و به راحتی قابل دسترسی می‌باشد و این فعالیت مورد توجه بسیاری از روستاییان بوده و با توجه به آنکه مواد آن در محیط یافت می‌شود مورد استقبال و دارای سود آوری بوده است به طوری که برخی مناطق مانند فشتکه کلاً با این فعالیت معروف شده‌اند و این روستا با نام روستای حصیربافی به ثبت رسیده که محصولات تولیدی در داخل روستا و بازارهای منطقه آزاد انزلی به فروش می‌رسد در مجموع می‌توان گفت که در بخش جلگه‌ای هم فعالیت‌های که بر پایه اقتصاد مقاومتی بوده دارای موفقیت بیشتری بوده اما سایر فعالیت‌ها بطور نمونه که مواد اولیه آن از خارج از استان بوده مانند قالی‌بافی در سطح منطقه شکل گرفته اما در مدت زمان کوتاهی هم با شکست مواجه گردیده است بنابراین می‌توان گفت در صورتی این منطقه با تکیه بر کارآفرینی بخواهد به توسعه پایدار دست یابد باید به اقتصاد مقاومتی و برخورداری از مواد اولیه در مکان توجه نماید به طور حتم موفق خواهد بود. با توجه به مطالعات می‌توان نتیجه گرفت که بسیج در روستاهای ناحیه مرکزی برای تمام خانوارها بعنوان یک حامی عمل نموده است زیرا در کنار کار آفرینی مستقیم به حمایت از برخی از خانوارها پرداخته است تا این خانوارها بتوانند در خانواده خود منابع درآمد بیشتری را فراهم نمایند به طور نمونه برخی از افراد دارای فعالیت دامداری هستند به کمک بسیج به فروش خوراک دام نیز پرداخته‌اند و به این ترتیب تنوع فعالیت آن‌ها افزایش یافته است و این امر موجب افزایش درآمد در خانواده شده است از طرفی در سال‌هایی که کمبود درآمد در یک بخش باشد در زمینه دیگر خانواده می‌تواند درآمد خود را جبران نموده و از حالت رکود و درماندگی نجات یابد بنابراین این می‌تواند اینگونه جمع بندی نمود که بسیج در تمام زندگی روستاییان تاثیر گذار بوده است در راستای نتایج تحقیق پیشنهادت زیر ارائه می‌گردد:

- تغییر نگرش حاکم بر اذهان مدیران و مردم نسبت به روستا از طریق: فرهنگ‌سازی به وسیله رسانه‌های جمعی و عمومی، برجسته‌سازی و توجه ویژه به مناطق روستایی در نظام آموزشی، ابراز توجه ویژه به روستاها توسط مدیران ارشد (مثل اقامت آنان در روستاها) و جذاب‌سازی فضای روستایی کشور از طریق: توسعه هدفمند فضاهای فرهنگی و آموزشی روستاها، ایجاد مراکز تفریحی، اقامتی، سیاحتی در روستاها شهرستان رودبار.

- تشکیل خوشه‌های دانشی روستایی و توسعه زیرساخت‌های دانشی مثل تدوین نقشه صنایع روستایی کشور، ایجاد و توسعه مراکز تحصیلی و آموزشی (به خصوص آموزش‌های کاربردی)، در شهرستان‌های رشت و بندر انزلی.

- نوسازی مناطق آسیب دیده روستایی و توسعه اشتغال‌زایی در روستاهای کشور از طریق حاکم‌سازی فضای کارآفرینی و ایجاد پارک‌های کارآفرینی در مراکز و مناطق مستعد و همچنین حمایت از فارغ‌التحصیلان روستایی برای راه‌اندازی کسب‌وکار در روستاهای شهرستان رودبار که دارای قابلیت‌های زیادی است و جوانان تمایل کمی به ماندگاری دارند.

- ایجاد اشتغال در بخش‌های غیرکشاورزی، کنترل جمعیت، توسعه اجتماعی و شهرسازی روستا، کاهش مهاجرت به شهرها، افزایش سطح رفاه، تاکید بر جذب و توسعه فناوری‌های جدید و آموزش و تربیت نیروی انسانی ماهر توجه داشته باشد.

- توسعه کشاورزی تولید مواد غذایی، تولید محصولات صنعتی، فراوری محصولات در روستاهای شهرستان رشت و انزلی با توجه به نزدیکی به بازار.

- ممنوعیت تغییر کاربری اراضی باغی، زراعی و عرصه‌های جنگلی و مرتعی در روستاهای شهرستان رشت و بندر انزلی.
- حمایت موثر از تشکیل و توسعه تعاونی‌ها و ایجاد و گسترش مجتمع‌های تعاونی روستایی در روستاهای شهرستان رودبار.
- تشکیل گروه‌های پس انداز خودگردان برای تامین بخشی از نیازهای مالی پروژه‌های کارآفرینی در تمامی شهرستان‌های گیلان.

منابع

- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۹۱/۵/۳.
- حیدری مکار، حمید و محبی، زهرا. (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی. همایش ملی کسب و کار، ۳۲-۳۸.
- جهانبانی بشاره، مریم؛ مقصودی، تارا و سلمانزاده توتونچی، سعید. (۱۳۹۰). بررسی تحلیلی راهبردهای توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی. مجموعه مقالات نخستین همایش بین‌المللی ظرفیت‌های بخش تعاون در توسعه اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی. وزارت تعاون. فروردین ۱۳۹۰. تهران، صص ۸۰۹-۶۴۵.
- خداشناس گل‌افشانی، مجید. (۱۳۸۹). بررسی میزان موفقیت کارآفرینی گروهی و عوامل مؤثر بر آن و ارایه راهکارهایی برای افزایش کارآفرینی در بخش تعاون استان مازندران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت اجرایی. دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد، دانشگاه پیام نور، واحد ساری.
- دنیایی، حمید. (۱۳۸۹). بررسی راهکارهای تقویت کارآفرینی در تعاونی‌های تولید بخش کشاورزی استان زنجان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ابهر.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ طاهرخانی، مهدی و سجاسی‌قیداری، حمدالله. (۱۳۹۷). تحلیل ابعاد و عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی کشاورزی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان خداآینده). پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۶۲، ۱-۲۹.
- شریف‌زاده، ابوالقاسم؛ عربیون، ابوالقاسم و مهنوش شریفی. (۱۳۸۹). بررسی موانع توسعه کسب و کار کشاورزی در استان گلستان. فصلنامه توسعه روستایی، ۱۳(۱)، ۱۱۷-۱۰۳. ۱۳.
- عبدالله‌زاده، غلامحسین و عرب، ابوالقاسم. (۱۳۹۷). اشتغال و توسعه کارآفرینی و نقش مطالعات راهبردی بسیج. نشریه مطالعات بسیج، ۴۹، ۸۸-۶۳.
- میر کزازی ریگی، فیصل. (۱۳۹۵). نقش کارآفرینی در تحقق اقتصاد مقاومتی در کشور. اولین همایش مدیریت و کارآفرینی در اقتصاد مقاومتی، ۱۰۸-۹۵.
- نجفی‌کانی، علی‌اکبر؛ حسام، مهدی و عاشور، حدیثه. (۱۳۹۶). ارزیابی وضعیت توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی. توسعه روستایی، ۱۴(۱)، ۲۵-۱.
- یداللهی فارسی، جهانگیر و رضوی، سید مصطفی. (۱۳۹۱). نقش سرمایه اجتماعی و سرمایه انسانی در کارآفرینی جوانان در روستاهای کربال. پژوهش جغرافیایی انسانی، ۱۷، ۱۱۵-۱۰۳.
- یعقوبی، جعفر و قاسمی، جواد. (۱۳۸۸). بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینان کشاورزی و راهبردهای حمایتی آن‌ها. مجله تعاون، ۲۰(۲۳)، ۱۵۴-۱۳۹.
- Hisrich R., & C. Brush (1998). The woman entrepreneur: Management Skill and business problems, *Journal of small Business Management*, 98(3-4), 258-18.
- Tang ,H. K. & K. T. Yeo (1995), Technology, entrepreneurship and national development: Lesson from Singapore. *International Journal of Technology Management*, 10, 625-643.
- Tyebjee, T. & L. Vickery (1998), Venture capital in western Europe *Journal of Business Venturing*, 3, 178-193.

How to cite this article:

Zahmatkesh, F., & Amar, T. (2022). Analysis of Entrepreneurship in Rural Areas with Resistance Economics Approach with Emphasis on the Role of Constructive Mobilization in Guilan Central Area. *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 17(1), 277-289.

ارجا به این مقاله:

زحمتکش، فهیمه و آمار، تیمور. (۱۴۰۱). تحلیل کارآفرینی در مناطق روستایی با رویکرد اقتصاد مقاومتی با تاکید بر نقش بسیج سازندگی در ناحیه مرکزی گیلان. فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۷(۱)، ۲۷۷-۲۸۹.